

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ

Олександр Краснощок Ігор Кудряшов, доцент

*Державний біотехнологічний університет
Харків, Україна*

Вступ. Фізична культура та спорт мають глибокі історичні корені, які тісно пов'язані з еволюцією суспільства. В Україні їх розвиток відображає національні традиції, соціальні трансформації та вплив зовнішніх чинників. Дослідження історичних аспектів становлення фізичної культури та спорту дає змогу простежити основні тенденції, що визначали їхній поступ на різних етапах історії – від давніх часів до сьогодення.

Мета дослідження. Дослідити історичні аспекти розвитку фізичної культури та спорту в Україні, визначити їх вплив на формування сучасного фізкультурного руху та виявити основні тенденції.

Матеріали і методи дослідження. Для досягнення мети використовувались історико-описовий та порівняльний методи, аналіз наукових джерел, архівних матеріалів і літератури. Особливу увагу приділено періодизації розвитку фізичної культури в Україні.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз розвитку фізичної культури в Україні показав, що процес формування фізкультурно-спортивних традицій проходив через кілька ключових етапів.

За часів Київської Русі фізична культура мала переважно практичний характер, без чітко встановлених спортивних традицій і систематичного управління. Питання організації фізичної культури не були першочерговими чи нагальними. Основою були військові вправи, полювання та всілякі ігри, направлені на відточенні необхідних в житті речей, які в свою чергу потребували значного фізичного розвитку. Важливу роль мали народні змагання, або іншого роду ігрища, таких як боротьба, кулачні бої та стрільба з лука. Давньослов'янські племена, общини й сім'ї використовували фізичні вправи як елемент підготовки до боїв в різноманітних умовах, в основному для підготовки до війн та полювання. Фізична активність у цей період поєднувалася з духовними та релігійними мотивами та переконаннями [1].

Козацтво було одним із важливих етапів становлення фізичної і спортивної культури українського народу. Козаки активно займалися верховою їздою на конях, тренуваннями з використанням різноманітної зброї та безліччю видів фізичних вправ, що були критично необхідним для успішного виконання їхньої військової справи. Заходи спортивного характеру, в основному змагання, які проводилися серед козаків, відігравали не останню роль в розвитку духу змагання та фізичної досконалості. Крім того, козацькі забави та тренування мали ритуальне, символічне значення, що підкреслювало їхню важливість у житті спільноти та громади [2].

З розвитком індустріалізації та поширенням освіти в XIX-XX століттях в Україні почали впроваджувати західноєвропейські спортивні практики. Під

впливом світових спортивних тенденцій засновувалися спортивні клуби та гімнастичні товариства, як «Сокіл» та «Січ».

Фізкультурно-спортивне товариство «Сокіл» з'явилося на території Тернопільщини в 1891 році, як «тіловиховна та руханкова» організація. Ініціаторами організації були: Нагірний В.С. та Гижицький О.С. В лютому 1894 року було відкрито осередок у місті Львів. Завданням товариства було фізичне вдосконалення його членів, проведення культурно-просвітніх заходів з метою виховання почуття національної єдності. На початку 1914 року, через 974 філії «Сокола» пройшло вишкіл понад шістдесят тисяч юнаків та дівчат.

Фізкультурно-спортивна організація «Січ», офіційна назва пожежно-гімнастичне товариство «Січ», займалась популяризацією гімнастики та різноманітних фізичних дисциплін. Почала свою діяльність організація в 1900 році за ініціативою Трильовського К.Й. та швидко обзавелась своїми осередками в більшості міст і сіл Галичини.

Ці організації сприяли популяризації фізичної культури серед різних верств населення. Важливу роль у цьому процесі відіграли національні просвітницькі рухи, що підтримували ідею гармонійного розвитку людини [3].

В цей період, а саме у 1896 році було проведено перші Олімпійські ігри в сучасному форматі, які майже безперервно проводяться по нинішній час. Такі події зі світу спорту сприяли зростанню міжнародної спортивної взаємодії. В цей же час розвивалися правила змагань, стандартизувалися спортивні дисципліни та формувалися національні спортивні федерації.

У радянський період фізична культура стала частиною державної ідеології. Утворення системи спортивних секцій, заводських клубів та масових змагань було спрямоване на створення «здорового та сильного суспільства». Однак спорт також використовувався як інструмент пропаганди. В цей час відбувався активний розвиток спортивної інфраструктури: будувалися стадіони, спортивні зали та басейни. В рамках «спортивної реформи» було створено ДЮСШ (Дитячо-юнацькі спортивні школи), які почали з'являтися з 1930-х років і відігравали ключову роль у підготовці молодих спортсменів.

Українська РСР виховала багатьох спортсменів, які прославилися на міжнародному рівні та здобули численні нагороди. Їхній шлях до успіху багато в чому залежав від особливостей системи, в якій вони формувалися.

Зі здобуттям незалежності в 1991 році відбулася демократизація спорту та фізичної культури. З'явилися нові спортивні організації, федерації та ініціативи, спрямовані на розвиток фізичної активності серед населення. У цей час велика увага приділяється залученню молоді до занять спортом, розвитку інклюзивного спорту та створенню умов для фізичної активності людей з обмеженими можливостями.

Особливе значення має розвиток паралімпійського спорту, який став важливою складовою міжнародного спортивного руху. Українські паралімпійці неодноразово доводили свою майстерність, виборюючи медалі на Паралімпійських іграх та інших престижних змаганнях [4].

Окремим напрямком стало залучення до спорту військовослужбовців і ветеранів, які отримали поранення під час бойових дій. Для них створено

спеціальні реабілітаційні програми та організовуються міжнародні змагання, такі як Ігри Нескорених (Invictus Games), що допомагають не лише у фізичному відновленні, а й у соціальній адаптації [5].

Одним із сучасних викликів є необхідність вдосконалення спортивної інфраструктури та забезпечення підтримки перспективних спортсменів. Незважаючи на труднощі, українські спортсмени, як олімпійці, так і паралімпійці, а також військові, які займаються спортом, продовжують гідно представляти країну на міжнародній арені, здобуваючи медалі на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу та Європи.

Висновок. Розвиток фізичної культури та спорту в Україні є відображенням її багатой культурної та соціальної історії та життєвого побуту. Від давніх часів до сучасності фізична активність залишається важливим елементом життя суспільства. Сьогодні перед Україною стоїть завдання подальшого розвитку спортивних традицій та популяризації здорового способу життя серед населення. Подолання викликів і використання можливостей— це шлях до створення умов для гармонійного розвитку суспільства та забезпечення успішного майбутнього.

Список використаної літератури.

1. Вербицький В. А., Бондаренко І. Г. Історія фізичної культури та спорту в Україні. Навчальний посібник, Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 340 с.
2. Третяк А. М. Система фізичного виховання запорізьких козаків. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2004. № 18. С. 31–37.
3. Вацеба О. М. Нариси з історії західно-українського спортивного руху. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. 232 с.
4. Бріскін Ю. Л. Спорт інвалідів у міжнародному олімпійському русі. Львів: «Край» 2006. 346 с.
5. Aims and Origins. URL: <https://invictusgames.in.ua/importance/>